

พุ่มพวง ดวงจันทร์ ปรากฏการณ์ของเพลงลูกทุ่ง

Phumphuang Duangjan phenomenon of Luk Thung songs

ศัญญา ชีวะประเสริฐ*
sanyache@swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทเพลงและภาพลักษณ์ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ไม่ได้เป็นเพียงจุดเปลี่ยนของเพลงลูกทุ่งเท่านั้น แต่ความสำเร็จของเธอยังเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เกิดซ้ำอีกด้วย พุ่มพวง ดวงจันทร์ โด่งดัง กลายเป็น “ราชินีลูกทุ่ง” ระหว่างครึ่งหลังของทศวรรษที่ 2520 ถึงต้นทศวรรษที่ 2530 เพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่มีฉากแต่งโดยลพ บุรীরัตน์ สร้างภาพลักษณ์และนำเรื่องราวใหม่มาสู่วงการเพลงลูกทุ่ง เป็นภาพสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย หลายเพลงของพุ่มพวงเสนอเรื่องราวจากมุมมองและทัศนคติที่แตกต่างจากเพลงลูกทุ่งในยุคก่อน บางเพลงเหมือนเสียงของหญิงสาวที่จากบ้านในชนบทเข้าไปทำงานในเมืองกรุง ซึ่งเป็นตัวละครที่พบบ่อยในเพลงลูกทุ่ง แต่มักจะถูกมองจากมุมมองของชายคนรักที่รอคอยให้หญิงสาวกลับมา เพลงกลุ่มที่ตั้งที่สุดของพุ่มพวงมักจะเป็นเพลงสนุกๆ เป็นเสียงของผู้หญิงที่พูดกับผู้ชายในลักษณะยั่วเย้า เป็นผู้ชี้แนะ บางเพลงพูดถึงเรื่องเพศด้วยอารมณ์ขัน เนื้อหาที่กล้าและล้ำหน้าสังคม รวมทั้งการเรียบเรียงดนตรีที่ทันสมัย ทำให้ภาพลักษณ์ของเพลงในกลุ่มนี้กลายเป็นภาพลักษณ์สำคัญที่มีผู้จดจำพุ่มพวง ดวงจันทร์ อาจจะเป็นครั้งเดียวที่เพลงลูกทุ่งดูทันสมัยกว่าเพลงของเมือง

คำสำคัญ : เพลงลูกทุ่ง, พุ่มพวง ดวงจันทร์

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

Songs and image of Phumphuang Duangjan are not only a historical evolution in Luk Thung songs, but also a phenomenon that will likely never happen again. Phumphuang Duangjan became the most famous Luk Thung singer, the so-called Luk Thung queen, during the early 2520s to the late 2530s Buddhist era. Most of Phumphuang's songs were written by Lop Burirat. They created her image, and brought a new paradigm of storylines to the Luk Thung paths that reflect the evolution of Thai society. Unlike traditional's Luk Thung songs, most of Phumphuang's songs represent new point of view and attitude. Some of them are voices of young women who left their rural homeland for the city. The most common theme in Luk Thung songs is that of absent love from the perspective of the boy lover. Many of Phumphuang "greatest hits" are hilarious songs that represent women voices flirting with men seductively and enticing them with their behaviors, including lyrics containing equivocal sexual humor. Adventurous and ultramodern utterances, together with progressive compositions in some super-hits from Phumphuang are embedded impressions and remembrance. Phumphuang's era was the first and only time Luk Thung songs were more popular than urban songs.

Keywords: Luk Thung songs, Phumphuang Duangjan

1. บทนำ

พุ่มพวง ดวงจันทร์ ถือได้ว่าเป็นนักร้องที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งของวงการเพลงไทย ช่วงเวลาที่เธอมีชื่อเสียงที่สุดตอนปลายทศวรรษ 2520 ถึงต้นทศวรรษ 2530 พุ่มพวงได้รับฉายาว่าเป็น “ราชินีลูกทุ่ง” ภาพลักษณ์ของพุ่มพวงที่มาจากเนื้อหาในบทเพลง เรื่องราวในชีวิตของเธอ การตอบรับของแฟนเพลง กลายเป็นภาพใหม่ของวงการเพลงลูกทุ่ง ที่เคยเน้นเรื่องของคนชนบทที่มักพูดเรื่องความเสียเปรียบผิดหวังที่ต้องจำทน มาเป็นเรื่องของชาวชนบทที่เข้ามาอยู่ในเมือง ชนชั้นล่างที่ต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิต รักในความมั่งคั่ง และเปิดเผยในเรื่องทางเพศ พุ่มพวงไม่เพียงแต่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของเพลงลูกทุ่งเท่านั้น แต่เธอยังเป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งที่เป็นที่ชื่นชอบของคนเมืองที่เป็นแฟนเพลงลูกกรุง สดริง อย่างที่ไม่มีนักร้องลูกทุ่งก่อนหน้าและหลังจากเธอทำได้ จึงกล่าวได้ว่า พุ่มพวงนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนและไม่เกิดขึ้นอีกหลังจากนั้น

มีผู้ตั้งข้อสังเกตถึงการที่เพลงลูกทุ่งเปลี่ยนมาเล่าเรื่องของคนเมือง อย่างในวิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทยของศิริพร กรอบทอง (2547) แต่ภาพรวมของการอธิบายในงานชิ้นนี้มุ่งไปที่การอธิบายภาพของเพลงลูกทุ่งโดยรวมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวมากกว่าที่จะชี้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ หรือการอธิบายว่าพุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของเพลงลูกทุ่ง ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “พุ่มพวง ดวงจันทร์ : จุดพลิกผันของเพลงลูกทุ่งไทย” ของภัทราภรณ์ จันทะสุด (2549) มีจุดเน้นอยู่ที่การวิเคราะห์เพลงต่างๆ ของพุ่มพวง พัฒนาการของรูปแบบของดนตรีการแสดง และเพลงที่ได้รับความนิยมในวงการ มากกว่าที่จะอธิบายภาพรวมของผลกระทบที่ภาพลักษณ์ที่แปลกใหม่ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีต่อเพลงลูกทุ่ง

บทความนี้เป็นการศึกษาภาพลักษณ์ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ จากบทเพลง ประวัติชีวิต และความทรงจำของแฟนเพลงที่มีต่อพุ่มพวงและเพลงของเธอ การที่ภาพลักษณ์ที่แปลกใหม่ของพุ่มพวงนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่วงการเพลงลูกทุ่ง และยังสะท้อนให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดเกี่ยวกับตัวตนของคนชนบท คนชั้นล่างในเมืองที่เป็นแฟนเพลงลูกทุ่งในช่วงเวลานั้นได้ระดับหนึ่ง

2. เพลงลูกทุ่งก่อนยุครุ่งเรืองของพุ่มพวง ดวงจันทร์

เพลงลูกทุ่งเป็นสาขาหนึ่งของเพลงไทยสากล ซึ่งเริ่มมาจากการนำเอาวงดนตรีสากลมาบรรเลงเพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษาไทย โดยผู้บุกเบิกในการแต่งเพลงไทยสากลอย่างเช่น พรานบุรุษ, มานิต เสนะวิณิน ฯ เป็นผู้แต่งเพลงสำหรับละครเวทีหรือภาพยนตร์ การแต่งเพลงแบบใหม่นี้เริ่มมาตั้งแต่ก่อนยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เล็กน้อย (ศิริพร กรอบทอง, 2547) เพลงไทยสากลเป็นที่นิยมทั้งในโรงภาพยนตร์และโรงละครเวที โดยเฉพาะยุคที่ละครเวทีรุ่งเรือง คือช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการแต่งเพลงไทยสากลประกอบละครเวทีเป็นจำนวนมาก ส่วนในโรงภาพยนตร์ก็มีการร้องเพลงหน้าม่านสลับฉาก ทำให้เกิดนักร้องที่เป็นที่นิยมขึ้นหลายคน (วัฒน์ วรรณลายงกูร, 2551)

แสงนภา บุญราศรี ได้แต่งเพลงเล่าเรื่องชีวิตคนจนออกมาเผยแพร่จนเป็นที่นิยมและถูกเรียกว่าเพลงชีวิต มีนักแต่งเพลงอย่างไพบูลย์ บุตรขัน, เสน่ห์ โกมารชุน ที่เขียนเพลงในแนวเพลงชีวิตขึ้นมาด้วย (เจมส์ มิทเชลล์, 2557) ประมาณปี พ.ศ.2498 นักแต่งเพลงและนักจัดรายการวิทยุ ป. วรานนท์ เป็นผู้เริ่มแบ่งเพลงไทยสากลเป็นเพลงผู้ดีและเพลงตลาด ซึ่งเพลงชีวิตจัดว่าเป็นกลุ่มหนึ่งของเพลงตลาดด้วย ต่อมาในปี พ.ศ.2507 จำนง รังสิกุล ได้ตั้งชื่อรายการเพลงทางโทรทัศน์ว่ารายการเพลงลูกทุ่ง คำว่าเพลงลูกทุ่งถูกนำมาใช้แทนคำว่าเพลงตลาด และเป็นที่นิยมจนคำว่าเพลงผู้ดีก็ถูกเปลี่ยนเป็นเพลงลูกกรุงเพื่อให้รับกับเพลงลูกทุ่ง (ฉกาจ ราชบุรี, 2537)

แม้จะยังมีการถกเถียงกันอยู่มากถึงเส้นแบ่งของเพลงลูกทุ่งและลูกกรุง (ฉกาจ ราชบุรี, 2537) แต่ภาพกว้างๆ ของเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่มีลีลา ภาษา สำเนียง ทักษะ ที่เกี่ยวกับชนชั้นล่าง คนชนบท ขณะที่ลูกกรุงเป็นของเมืองและชนชั้นกลาง ในยุคเพลงชีวิตและเพลงตลาดซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเพลงลูกทุ่ง นักแต่งเพลงรุ่นบุกเบิกนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย นอกเหนือจากเพลงรักที่เป็นเนื้อเรื่องยอดนิยามแล้ว หลายเพลงเป็นเพลงวิจารณ์การเมือง เป็นเรื่องเล่าว่าด้วยชีวิตชนชั้นล่างที่ยากลำบากทั้งในเมือง และชนบท เช่น แสงนภา บุญราศรี แต่งเพลง “คนป่าดตาล” หรือเสน่ห์ โกมารชุน แต่งเพลง “สามล้อเคน” ไพบูลย์ บุตรขันเขียนเพลง “กลืนโคลนสาปคาวบอย” เพลงที่มีท่าทีวิพากษ์วิจารณ์สังคม การเมืองหลายเพลงกลายเป็นเพลงยอดนิยาม และทำให้เกิดความไม่พอใจจากผู้มีอำนาจในรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการข่มขู่ นักแต่งเพลง นักร้อง ไปจนถึงการห้ามออกอากาศเพลงที่ผู้มีอำนาจไม่ชอบใจ (วัฒน์ วรรณยางกุล, 2550; ศิริพร กรอบทอง 2547) เพลงสะท้อนชีวิตในแนวการเมืองจึงค่อยๆ หายไปจากเพลงลูกทุ่ง

ถึงแม้ “ราชาเพลงลูกทุ่ง” คนแรกอย่างสุรพล สมบัติเจริญ จะเสนอเพลงที่สอดแทรกอารมณ์ขัน มองชีวิตอย่างสนุกสนาน เช่น “สนึกเก้อ”, “เสียวไส้”, “ของปลอม” โดยที่เพลงสนุกๆ ของสุรพลมักจะเป็นเพลงส่วนที่เล่าเรื่องชีวิตคนเมืองมากกว่าชนบท หลังจากการเสียชีวิตของสุรพลแล้ว นักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ สายัณห์ สัญญา “ราชาเพลงลูกทุ่ง” คนที่สอง ซึ่งมีภาพลักษณ์ตรงกันข้ามกับสุรพล สายัณห์ สัญญา นั้นเป็น “นักเพลงคนเศร้า”¹ เพลงดังจำนวนมากของเขาแสดงภาพคนจน ชาวชนบทด้อยค่าที่พ่ายแพ้สูญเสียคนรักให้กับคนรวย คนมียศศักดิ์ หรือชายต่ำศักดิ์ที่ได้แต่หมายปองหญิงที่อยู่ในฐานะสูงกว่า ต้องทนรับความเศร้าโดยไม่สามารถทำอะไรได้ เช่น เพลง “ลูกสาวผู้การ”, “ลานเทสะเทือน”, “จำปาลิมต้น” ฯลฯ ตัวละครในเพลงของสายัณห์ สัญญา มักจะเป็นผู้ผิดหวัง เพราะความด้อยของตน ไม่ว่าจะป็นฐานะทางการเงิน ศักดิ์ศรี อำนาจ และต้องทนยอมรับความผิดหวังที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวละครแบบนี้ดูจะเป็นภาพหลักของเพลงลูกทุ่งในทศวรรษ 2510-2520 ก่อนที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ จะโด่งดัง

3. เรื่องราวของพุ่มพวง ดวงจันทร์ และครูหล พุ่มพวง บุรีรัตน์

พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีพื้นเพเป็นคนบ้านนอกก่อนที่จะเข้ามาเป็นนักร้องในกรุงเทพฯ เช่นเดียวกับนักร้องเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่ในสมัยนั้น พุ่มพวง ดวงจันทร์ เดิมมีชื่อว่ารำพึง จิตรหาญ เกิดเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2504 ที่จังหวัดกำแพงเพชร ไม่ได้เกิดที่สุพรรณบุรีอย่างที่หลายคนเข้าใจ (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2550) พ่อของพุ่มพวงคือ นายสำราญ จิตรหาญ มาจากเพชรบูรณ์ นายสำราญเป็นพระเอกลิเกเก่า และยังมีความสามารถในการเล่นโยนสด ส่วนแม่ของพุ่มพวงชื่อนางรำพึง หรือนางเล็ก จิตรหาญ (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2535)

ครอบครัวของพุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นแบบชาวชนบทรุ่นเก่าคือมีลูกมากถึง 12 คน พุ่มพวงเป็นลูกคนที่ 5 ครอบครัวนี้มีอาชีพทำงานในไร่อ้อย “ตระเวนทั่วตั้งแต่ย่านสุโขทัย ชัยนาท กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐม แถบกำแพงแสน เป็นต้น เรียกว่าปักหลักทำมาหากินในแถบฝั่งตะวันตกของประเทศไทยนั่นเอง” (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2535, น.148) ครอบครัวของพุ่มพวงย้ายมารับจ้างอยู่ที่ไร่อ้อยอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ช่วงที่พุ่มพวงอายุ 5-6 ขวบได้เข้าเรียนชั้นประถมหนึ่งที่สุพรรณบุรี แต่ก็ออกจากโรงเรียนตอนชั้นประถมสองเพื่อมาช่วยครอบครัวทำงาน พุ่มพวงเป็นคนอ่านหนังสือไม่ออก แต่เป็นคนมีความจำดีเยี่ยม เมื่อเป็นนักร้องได้รับการยกย่องจากครูเพลงว่าสามารถจำเนื้อเพลงได้อย่างรวดเร็ว

เจนภพ จบกระบวนวรรณ (2535) นักอนุรักษ์เพลงลูกทุ่งได้อธิบายว่า อิทธิพลที่มีต่อการร้องเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ คืออิทธิพลจากสายเลือดทางพ่อที่เป็นศิลปิน รวมทั้งในช่วงที่พุ่มพวงเป็นเด็ก ผ่องศรี วรนุช เป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงมาก คงเป็นต้นแบบและอิทธิพลแก่พุ่มพวง นอกจากนี้ พุ่มพวงยังต้องคุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้านแถบสุพรรณบุรี รวมทั้งช่วงที่พุ่มพวงมาอยู่สุพรรณบุรี ขวัญจิต ศรีประจันต์ แม่เพลงพื้นบ้านของสุพรรณบุรีก็กำลังมีชื่อเสียงเมื่อหันมาร้องเพลงลูกทุ่ง “เพราะขวัญจิตเป็นเด็กในวงไวพจน์ เพชรสุพรรณ มาก่อน ลีลาลูกทุ่งผสมพื้นบ้านของขวัญจิตที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบกับอิทธิพลเพลงในย่านสุพรรณที่เป็นแหล่งเพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว คงทำให้พุ่มพวงตัวน้อยๆ หันเหความสนใจมาทางเพลงสไตล์ขวัญจิต ก็คือทางเพลงแบบไวพจน์นั่นเอง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จึงมีร้องเสียงต้นแบบของเธอมาจากผ่องศรี วรนุช คนมโนรมย์ ชัยนาท ผสมกับขวัญจิต ศรีประจันต์ คนศรีประจันต์ สุพรรณบุรี” (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2535, น.149)

ต่อมาพุ่มพวงได้เข้าเป็นทางเครื่องในวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ และขยับขึ้นมาเป็นนักร้องจนได้บันทึกเสียง เพลงแรกที่ไวพจน์แต่งให้คือเพลง “แก้วรอพี่” ในปี พ.ศ.2518 โดยใช้ชื่อว่า “น้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ” ขณะนั้นพุ่มพวงมีอายุเพียง 14 ปี พุ่มพวงได้พบรักและแต่งงานอยู่กับนายธีรพล แสนสุข ซึ่งเป็นนักดนตรีแซกโซโฟนในวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ พุ่มพวงและธีรพลได้แยกตัวจากวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ มาตั้งวงของตนเองร่วมกับรุ่ง โพธาราม นักร้องรุ่นพี่ที่เคยอยู่ในวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ มาก่อน โดยได้รับการสนับสนุนจากมนต์ เมืองเหนือ โปรโมเตอร์ในวงการลูกทุ่ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ต้องเลิกวง

พุ่มพวงและธีรพลพยายามทำวงดนตรีขึ้นมาอีกโดยลงทุนกันเอง ได้รับเงินสนับสนุนจากแม่ของพุ่มพวง แต่ก็ล้มเหลวอีกครั้งหนึ่ง (ฉกาจ ราชบุรี, 2537) ทำให้พุ่มพวงต้องไปเป็นทั้งนักร้อง และทางเครื่องในวงดนตรี ศรเพชร ศรสุพรรณ และต่อมาได้เป็นนักร้องในวงดนตรีขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ด

ระหว่างที่ร้องเพลงอยู่กับวงดนตรีขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ด มนต์ เมืองเหนือ ได้สนับสนุนให้พุ่มพวงบันทึกเสียงเพลงอีกครั้งหนึ่งคือ เพลง “รักไม่อันตราย” เป็นเพลงตอบกับเพลงดังของขวัญชัยที่ชื่อ “รักอันตราย” โดยใช้ชื่อ “พุ่มพวง ดวงจันทร์” ในการร้องเพลงเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ.2519 (ภัทรภรณ์ จันทนสุด, 2549)² หลังจากนั้นพุ่มพวงและธีรพลได้ออกจากวงดนตรีขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ดมาตั้งวงดนตรีของตนเองอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งยังได้บันทึกเสียงเพลงอีกหลายเพลง และได้รับรางวัลพระราชทานเสาอากาศทองคำในปี พ.ศ.2521 จากเพลง “อกสาวเหนือสะอื้น” แต่งโดยธีรพล แสนสุข สามีนคนแรกของเธอเอง

ในยุครุ่งเรืองของการขายเทปคาสเซ็ท พุ่มพวงได้ทำสัญญากับบริษัทโซนาโปรดิวชัน ในปี พ.ศ.2525 เป็นช่วงที่เพลงสตริงเฟื่องฟูและเพลงลูกทุ่งกำลังลดความนิยมลง พุ่มพวงซึ่งมักจะร้องเพลงของวิเชียร คำเจริญ โดยมักจะมือเนก รุ่งเรือง เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสาน ได้ร่วมกันสร้างบทเพลงที่เป็นส่วนผสมแปลกใหม่และได้รับความนิยมอย่างสูง ทำให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ กลายเป็นนักร้องคนสำคัญที่สุดคนหนึ่งของประวัติศาสตร์เพลงไทย เพลงดังของพุ่มพวงส่วนใหญ่เป็นเพลงที่บันทึกเสียงในช่วงหลังจากปี พ.ศ.2525 นี้ เป็นต้นมา ตั้งแต่ “คนดิ่งลิ้มหลังควาย”³, “สาวนาสั่งแฟน”, “กระแซะเข้ามาซิ”, “ผู้ชายในฝัน” ฯลฯ ประสบความสำเร็จอย่างสูง จนได้รับฉายา “ราชินีลูกทุ่ง” หรือ “นางพญาลูกทุ่ง” แม้ต่อมาพุ่มพวงจะเปลี่ยนบริษัทที่สังกัด แต่ก็ยังมีเพลงดังที่แต่งโดยวิเชียร คำเจริญ อย่างเพลง “หนูไม่รู้”, “หนูไม่เอา”⁴, “ขอให้รวย”, เป็นช่วงสุดท้าย ช่วงหลังๆ พุ่มพวงหันไปบันทึกเสียงเพลงเก่าๆ เสียมากก่อนที่จะเสียชีวิตในปี พ.ศ.2535 (ฉกาจ ราชบุรี, 2537; 17 ปีแห่งความหลัง “พุ่มพวง ดวงจันทร์” (2) พิสูจน์รักไกรสร, 2552)

แฟนเพลงรู้จักเรื่องชีวิตของพุ่มพวงและมักจะเชื่อมโยงเพลงของพุ่มพวงกับเรื่องราวชีวิตของเธอ เพลงของพุ่มพวงหลายเพลงผู้แต่งตั้งใจจะแต่งจากเรื่องจริงของเธอ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2539) เรื่องราวของพุ่มพวงเป็นต้นแบบชีวิตของสาวบ้านนอกที่เข้ามาทำงานในเมือง ความสำเร็จของพุ่มพวงทั้งการเป็นนักร้องดัง เป็นนางเอกหนัง และแต่งงานกับพระเอกหนัง⁵ เป็นเรื่องราวของความฝันที่เป็นจริงสำหรับแฟนเพลงหลายๆ คน และยังเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ของคนบ้านนอกที่ทำการต่อสู้อย่างหนักจนประสบความสำเร็จ ช่วงเวลาที่พุ่มพวงมีชื่อเสียงมากที่สุดตอนปลายทศวรรษ 2520 เธอมีอายุ 20 ต้นๆ เท่านั้น แต่ก็อยู่ในวงการเพลงมาแล้วกว่า 10 ปี เคยต้องเปลี่ยนจากนักร้องไปเป็นนักเดินทางเครื่องเกือบจะประสบความสำเร็จหลังจากได้บันทึกเสียงเพลง แต่กลับล้มเหลวในการทำงานดนตรีถึงสองครั้ง ต้องกลับไปเป็นทางเครื่อง ชีวิตพลิกผันตลอดสลับกว่าปีก่อนจะกลายเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงระดับแนวหน้า

เรื่องราวของพุ่มพวงยังหักมุมจบแบบโคกนาฏกรรมเมื่อเธอป่วยเป็นโรคร้ายและเสียชีวิตเมื่ออายุเพียง 31 ปี ชาวการเสียชีวิตของพุ่มพวงมีทั้งเรื่องการได้รับการรักษาที่ไม่เหมาะสม (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2539) เนื่องจากครอบครัวของเธอต้องการให้พุ่มพวงได้รับการรักษาแบบแผนโบราณโดยใช้ไสยศาสตร์ ความขัดแย้งระหว่างสามีของพุ่มพวงกับญาติพี่น้องของพุ่มพวงในเรื่องมรดก มีการเปิดเผยเทปบันทึกเสียงของพุ่มพวงแสดงความรู้สึกว่าเธอโดดเดี่ยว ไม่ได้ได้รับการดูแลจากสามี และเสียชีวิตอย่างว่าเหว่ ท้อแท้ (ดอกฟ้า, ม.ป.ป.)

หลังการเสียชีวิตพุ่มพวง ดวงจันทร์ ถูกนับถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้นับถือมาราบไหว้หุ่่นของเธอที่วัดทับกระดาน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีทั้งแฟนเพลงที่มาขอหวยโซคลาก นักร้องรุ่นหลังที่มาขอศิริมงคลเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ⁶

ครูลพ บุรีรัตน์ หรือชื่อจริงว่าวิเชียร คำเจริญ นักแต่งเพลงคนสำคัญที่แต่งเพลงดังหลายเพลงให้กับพุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็มีภูมิลำเนาแบบเดียวกันกับนักร้องนักแต่งเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่ วิเชียรเป็นชาวลพบุรี เกิดที่อำเภอน้ำขุ่น วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดลพบุรี เคยเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมาสมัครงานในวงดนตรี แต่ไม่มีใครรับ ต้องกลับไปอยู่บ้านอีกปีหนึ่งจึงกลับมาใหม่ โดยฝากตัวเองกับวงดนตรีจากกรุงเทพฯ ที่ไปแสดงที่ลพบุรี คราวนี้มาฝากตัวเป็นศิษย์เรียนเขียนเพลงกับครูไพบุลย์ บุตรชั้น และเข้าทำงานในวงดนตรีจุฬารัตน์ เป็นตั้งแต่คนขายหนังสือที่ระลึก ยืนคุมประตูเก็บค่าเข้าชม

จนปี พ.ศ.2506 ครูไพบุลย์แต่งเพลง “ลิสกัสมักรเล่น” ให้ร้อง ส่วนด้านการแต่งเพลง วิเชียร ได้แต่งเพลง “บ้านใกล้เรือนเคียง” ให้ชาย เมืองสิงห์ เพื่อร่วมวงจุฬารัตน์ร้องอัดแผ่นเสียง เป็นเพลงแรกที่แต่งแล้วได้บันทึกเสียง เมื่อปี พ.ศ.2508 เพลงนี้กลายเป็นเพลงดังอมตะของชาย เมืองสิงห์ เพลงหนึ่ง และยังได้แต่งเพลง “คุณหมอคะ” ให้เรณู เบญจวรรณ ร้องเมื่อปี พ.ศ.2510 เพลงนี้มีเนื้อหาแบบผู้หญิงจีบผู้ชายที่ชวนให้นึกถึงเพลงที่วิเชียรแต่งให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ ในสมัยหลัง นอกจากนี้วิเชียรยังแต่งเพลงให้วงจุฬารัตน์อีกหลายเพลงอย่าง “โนราห์หาย”, “หม่อมกะปิ”, “รักพี่สักหน่อย”

หลังจากจุฬารัตน์ยุบวงในปี พ.ศ.2516 วิเชียรในนามลพ บุรีรัตน์ แต่งเพลงร้องเองอย่าง “เตี้ยก็ห่ม่าเสียหอก” และแต่งเพลงให้นักร้องคนอื่นมีเพลงดังจำนวนมาก อย่าง “เข้าเวรรอ”, “มอเตอร์ไซด์ทำหล่น” ร้องโดยศรเพชร ศรสุพรรณ “คนอกหักพักบ้านนี้”, “เกลียดห้องเบอร์ห้า” ร้องโดยสายัณห์ สัญญา “30 ยังแจ๋ว”, “เด็กมันยั่ว” โดยยอดรัก สลักใจ

วิเชียรได้แต่งเพลงให้กับพุ่มพวง ดวงจันทร์ บันทึกเสียงลงเทปคาสเซ็ตยุคบริษัทอโชนาโปรโมชัน ชุดแรกคือ “ดวงตาดวงใจ” ในปี พ.ศ.2525 ซึ่งแต่งร่วมกับนักแต่งเพลงอีกหลายคน และโด่งดังที่สุดในชุด “อ้อหือ...หล่อจัง” ปี พ.ศ.2528 และ “ห่างหน่อยถอยนิด” ในปี พ.ศ.2529 ทั้งสองชุดนี้วิเชียร คำเจริญ เป็นผู้แต่งเพลงทั้งหมด พุ่มพวงมีผลงานกับบริษัทอโชนา 15 ชุด หลังจากนั้นออกไปสังกัดบริษัทอื่น วิเชียร คำเจริญ ยังได้เขียนเพลงให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ อีกในชุด “ตักแตนผูกโบว์” สังกัดซีบีเอส และ “หนูไม่รู้”, “หนูไม่เอา”, “เงินนะ

มีมัย” สังกัดท็อปไลน์ เป็นเพลงดังในยุคสุดท้ายของพุ่มพวง (สกุ๊ปพิเศษ-ลพ บุรีรัตน์ : ขุนพล เพลงสนุก โดนใจคนไทย, 2552; ลพ บุรีรัตน์, ม.ป.ป.)

ทั้งพุ่มพวงและครูลพต่างก็เป็นคนต่างจังหวัดที่แสวงหาความก้าวหน้าให้ตัวเองด้วยการเข้ามาทำงานในวงการเพลงลูกทุ่ง ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในกรุงเทพฯ ในลักษณะเสียงดวล ล้มลุกคลุกคลาน ก่อนจะประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงและความมั่งคั่งร่ำรวยกันทั้งคู่ เป็นภาพชีวิตในอุดมคติแบบใหม่ของคนชนบท ชนชั้นล่างที่แสวงหาความก้าวหน้า ต้องการประสบความสำเร็จ ไม่ต่างจากชนชั้นกลาง

4. เพลงลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์

นักร้องเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่ไม่ได้เขียนเพลงเองอาจจะเปรียบเทียบกับนักแสดงที่ต้องรับบทหลากหลาย ไม่ได้แสดงตัวตนผ่านเนื้อหาของเพลง แต่ปรับเปลี่ยนตัวเองตามเนื้อหาที่มีผู้อื่นเขียนให้ พุ่มพวง ดวงจันทร์ บันทึกเสียงเพลงไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีเนื้อหาที่หลากหลายจากนักแต่งเพลงจำนวนมาก ภาพลักษณ์ของเธอในเพลงจึงมีหลากหลาย ทั้งที่กลมกลืนสืบทอดจากนักร้องลูกทุ่งยุคก่อน ที่เป็นเรื่องราวชนบทที่ต้อยต่ำ ยอมจำนนต่อโชคชะตา หรือเสนอมุมมองทัศนคติใหม่ๆ เรื่องราวใหม่ๆ ที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะเรื่องของชาวชนบทที่เข้ามาทำงานในเมือง แสดงความมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้น ผูกโยงกับความสนใจในความมั่งคั่ง การแลกศักดิ์ศรีกับเงิน การใช้เสน่ห์ของผู้หญิงเป็นอำนาจต่อรอง ในอีกด้านหนึ่ง พุ่มพวงก็มีเพลงแบบอนุรักษ์นิยมแสดงคุณค่าของท้องถิ่น ครอบครัวยุคชาตินิยม การที่พุ่มพวงเป็นผู้ขับร้องเพลง “ส้มตำ” พระราชินีพนมในสมเด็จพระเทพฯ เหมือนว่ามีพลังขัดกับสถาบันก็เป็นการสนับสนุนภาพลักษณ์ในด้านนี้ แต่ภาพลักษณ์ที่ถูกจดจำมากที่สุดของพุ่มพวงมาจากเพลงฮิตจำนวนมากของเธอ เป็นเสียงของผู้หญิงสมัยใหม่ที่กล้าแสดงความต้องการของตนอย่างที่อาจจะฝ่าฝืนค่านิยมอันดีของสังคม เป็นภาพของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่รู้จักกันดี แม้แต่ในหมู่นักเมืองที่ไม่ใช่แฟนเพลงลูกทุ่ง

ถึงแม้ว่าเพลงต่างๆ ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ มักจะมีเนื้อหาที่แปลกใหม่ แต่เพลงของพุ่มพวงส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเพลงที่มีเนื้อเรื่องที่สืบทอดมาจากเพลงลูกทุ่งรุ่นก่อน อย่างโครงเรื่องยอดนิยามของเพลงลูกทุ่งแบบที่ให้ตัวละครเห็นภาพหรือฟังเสียงงานแต่งงานหรืองานหมั้นของแฟนเก่าด้วยความเศร้าใจอย่างในเพลง “ซันหมากเศรษฐี” หรือ “แห่ซันหมาก” พุ่มพวงก็ยังมีเพลง “นอนฟังเครื่องไฟ” ที่แต่งโดยลพ บุรีรัตน์ เป็นเพลงดังเพลงหนึ่งของเธอ แต่เพลงของพุ่มพวงยังก็มีความแปลกใหม่ตรงที่เพลงนี้จะเป็นครั้งแรกที่เนื้อเรื่องแบบนี้ถูกเล่าโดยตัวละครที่เป็นผู้หญิง หลังจากพุ่มพวงแล้ว ต่อมายังมีเพลง “อะไรจะเกิดให้มันเกิด” ของ ศัลยา มารศรี นักร้องหญิงที่เอาโครงเรื่องแบบนี้ไปทำเป็นเพลงดังได้อีก ลพ บุรีรัตน์ เองก็เคยแต่งเพลงดังด้วยโครงเรื่องแบบนี้มาแล้วอย่างน้อยสองครั้ง คือ “จำใจดู” ร้องโดยยอดรัก สลักใจ และ “ใจจะขาด” ซึ่งเป็นเพลงที่ดังที่สุดเพลงหนึ่งของศรเพชร ศรสุพรรณ ที่มีลีลาใกล้เคียงกับเพลง “นอนฟังเครื่องไฟ” ตรงที่มีท่อนที่ให้นักร้องครวญครางด้วยอารมณ์เจ็บปวดเป็นท่อนที่

ติดใจคนฟัง ในเพลงของครเพชร เขาโซ่วเสียงสูงและเขย่าลูกคอตตรงคำว่า “ใจจะขาดแล้วเอ๊ย ใจจะขาดแล้วเอ๊ย” ในเพลงของพุ่มพวงก็มีท่อนคล้ายๆ กันตรงที่ร้องขึ้นเสียงสูงว่า “เขาจับกัน แน่แล้ว เขากอดกันแน่แล้ว” โคร่งเรื่องแบบนี้ยังถูกเล่าซ้ำๆ ต่อไปอีกในเพลงลูกทุ่งรุ่นหลัง เป็นแนวเรื่องเดิมๆ ที่ตัวละครต้องยอมรับความเจ็บปวดผิดหวังโดยที่ไม่สามารถทำอะไรได้ อยู่ในเพลง “น้ำตาผ้าเหลือง” หรือ “พี่เมาวันเขาหมั้น”

แนวเรื่องที่ว่าด้วยหญิงสาวบ้านนอกเข้ากรุงเทพฯ แล้วต้องพบกับความผิดหวัง สูญเสีย ซึ่งเป็นแนวเรื่องยอดนิยมอีกแบบหนึ่งของเพลงลูกทุ่งมักจะถูกเล่าผ่านเสียงของผู้ชาย ส่วนมากจะเป็นคนรักเก่า มีทั้งอารมณ์เศร้า สงสาร หรือสอเสจ เนื่องจากหญิงสาวในเพลงมักจะเข้ากรุงเทพฯ ไปด้วยความทะเยอทะยาน ห่อเหิม อายากรวย อยากดัง ซึ่งเป็นความต้องการที่ผิดชนบสำหรับเพลงลูกทุ่งรุ่นเก่าๆ เพลงที่เล่าด้วยโครงเรื่องแบบนี้หลายเพลงมักจะจบด้วยการให้อภัยยอมรับหญิงสาวกลับมา

เพลง “ดาวเรืองดาวโรย”⁷ ซึ่งเป็นเพลงดังของพุ่มพวง เป็นเรื่องเล่าแบบเดิมๆ ของเพลงลูกทุ่ง ที่มีมุมมองแปลกใหม่ด้วยการมองผ่านสายตาผู้หญิงที่ผิดหวังจากกรุงเทพฯ แม้ว่าเพลงนี้จะสร้างเรื่องราวที่มีสีสัน คือ ให้สาวบ้านนอกเข้าไปเป็นนางแบบ เป็นดารานางในกรุงเทพฯ แต่ตั้งท้องก่อนที่จะถ่ายหนังจบ ต้องอ้อมท้องกลับบ้านนอก แต่เรื่องราวที่ดูหรือหวากลับถูกเสนอออกมาเป็นเพลงที่ซาบซึ้ง มีอารมณ์ราบเรียบเสมอกันเกือบทั้งเพลง ถึงพุ่มพวงจะแทนตัวเองเป็นตัวละครในเพลง แต่เพลงแทบไม่พูดถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครนี้อย่างชัดเจนเลย เธอเข้าใจความสำเร็จ แต่ผิดหวังและต้องพ่ายแพ้กลับบ้านนอก จนถูกเยาะเย้ยโดยไอ้หนุ่มบ้านนอก พุ่มพวงร้องเพลงนี้ด้วยเสียงเศร้าๆ เนิบๆ เกือบทั้งเพลงเป็นรายงานที่ราบเรียบเหมือนเล่าถึงบุคคลที่ 3 และไม่ได้บอกคนฟังมากนักว่าตัวละครในเพลงนี้คิดหรือรู้สึกอย่างไรกับประสบการณ์ในกรุงเทพฯ ของเธอ

“ตอนทำนาข้าซื้อดาวเรือง พอเข้าไปในเมืองซื้อข้าเฟื่องเลื่องลือ เป็นดารานางหน้าปกหนังสือ เออ เอ้อ เอ็ง เอ๊ย ข้าเปลี่ยนชื่อเป็นแหวดาว แหวดาวเรือง ชักเหลือเรื่องรอง แหวจ้องแหวมองความผูกพันแพรวพราว คำเอินยอ เออ ออกันเกรียวกราว เออ เอ้อ เอ็ง เอ๊ยด้วยข้าสาววิไล พาไปลองผ่านกล้องถ่ายหนัง แห่มข้าเงินจิ่งแต่ข้านิ่งภูมิใจ อนิจจาข้าไม่ทันดังได้ ถ่ายมาถ่ายไปท้องข้าใหญ่ขึ้นมา นางดาวเรือง หรือนามแหวดาวลั่นสดหมดสาวกลายเป็นข้ากลับนา นางดาวเรืองโดนไอ้หนุ่มแหวมา เออ เอ้อ เอ็ง เอ๊ย เรียกอีหมาดาวโรย...”

กรุงเทพฯ รวมทั้งสังคมเมืองเป็นสถานที่เลวร้ายในทัศนะของเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่ ตัวละครในเพลงลูกทุ่งที่เข้ากรุงเทพฯ มักจะเป็นหญิงสาว เหตุผลในการเข้ากรุงเทพฯ และผลลัพธ์ของการเข้ากรุงเทพฯ นั้นมักจะถูกมองเป็นด้านลบแทบทั้งสิ้น แต่การเข้าสู่กรุงเทพฯ ของแรงงานจากต่างจังหวัดที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ กรุงเทพฯ และเมืองกลายเป็นสถานที่ที่คุ้นเคยมากขึ้นสำหรับคนบ้านนอก รวมทั้งตัวคนบ้านนอกเองแม้จะอยู่ในชนบทก็เริ่มเปลี่ยนแปลง

เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ เพลงลูกทุ่งหันกลับไปใช้ฉากของเมืองหรือ กรุงเทพฯ มากขึ้น กรุงเทพฯ ไม่ได้ถูกมองอยู่ห่างๆ หรือเป็นเพียงสถานที่ที่ถูกกล่าวขานผ่านสายตาของชนบท แต่เป็นที่อยู่ที่ใช้ชีวิตของแรงงานจากชนบทที่เริ่มจะมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ

ในหมู่นักบ้านนอกที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ครูเพลงและนักร้องเพลงลูกทุ่งก็คือส่วนหนึ่งของคนกลุ่มนี้ เมื่อแรงงานจากชนบทเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นธรรมดาที่เพลงลูกทุ่งจะหันมามองสภาพผ่านสายตาของคนกลุ่มนี้มากขึ้น เพลงลูกทุ่งเริ่มกลายเป็นเสียงของคนชนบทที่มีความคุ้นเคยกับเมืองในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเมือง ยังมีความขัดแย้งแตกต่าง เมืองยังมีด้านที่น่ากลัวและเลวร้ายสำหรับเพลงลูกทุ่งอยู่

เรื่องของหญิงสาวที่จากไปสู่กรุงเทพฯ ที่มีจะถูกไล่ผ่านสายตาของคนรักที่รออยู่บ้านนอกในเพลงลูกทุ่งรุ่นก่อน เพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ หลายเพลงเหมือนเป็นการเปลี่ยนมุมมองให้หญิงสาวเหล่านั้นได้เล่าเรื่องของตนเองจากกรุงเทพฯ บ้าง และบางเรื่องก็เป็นเรื่องของตัวเอง โดยเฉพาะเพลง “นักร้องบ้านนอก” ที่แต่งโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ เป็นเพลงที่เล่าเรื่องราวด้วยสาวบ้านนอกเข้ากรุงเทพฯ ของพุ่มพวงที่รู้จักกันแพร่หลายมากที่สุดเพลงหนึ่ง

“เมื่อสุรียณย่าสนธยา หมุ่นกาก็บินมาสู้งี้ ให้มาคิดถึงบ้านนาเสียจ้ะ ปานฉะนี้คงคอยหวัง เมื่อไหร่จะกลับบ้านนา เมื่ออยู่เมืองกรุงใจก็มุ้งแต่อยากจะดัง ด้วยความหวังอยากจะเป็นดารา ลำบากลำบากก็จะทนก็มหน้า ก่อนจะจากบ้านนาเพื่อนมั่นว่าให้อาย ก่อนจากบ้านมา เพื่อนมั่นว่าให้ข้าทรวงไป เป็นนักร้องให้เขาล้าง มันเจ็บข้าทรวงไม่หาย ไม่เด่นไม่ดังจะไม่หันหลังกลับไป ทุกวันคืนนอนร้องไห้ อีกเมื่อไรจะโชคดี เมื่อสุรียณย่าสนธยา จะกลับบ้านนาตอนชื่อเสียเรามา จะยากจะจน ถึงอดจะทนเต็มที่ นักร้องบ้านนอก คนนี้จะกล่อมน้องพี่ และแฟนเพลง...”

ความอยากดัง ทะเยอทะยาน รวมไปถึงอยากรวย เป็นสิ่งที่ขัดกับค่านิยมของเพลงลูกทุ่งรุ่นเก่า ทำให้ผู้หญิงที่เข้ากรุงต้องถูกประณามหรือสมน้ำหน้า โดยเฉพาะถ้าพลาดพลั้งถูกหลอกต้องเสียตัว แต่ในเพลงนี้ ความเด่นดังเป็นเป้าหมายที่ตัวละครในเพลงต้องการบรรลุ แม้จะต้องฝ่าฟันกับความยากลำบากและคำสบประมาท ถึงกับตั้งปณิธานว่า “ไม่เด่นไม่ดังจะไม่หันหลังกลับไป” ทั้งที่เนื้อเพลงได้บรรยายว่า เธอกำลังคิดถึงบ้านอย่างหนัก การบรรลุจุดมุ่งหมายคือการมีชื่อเสียงแล้วได้กลับไปบ้านจึงเป็นเป้าหมายที่ดูมีคุณค่าและน่าเอาใจช่วย สาวบ้านนอกในเพลงนี้ไม่ได้ถูกหลอกหรือหลงใหลกับแสงสีในกรุงเทพฯ เธอมีจุดหมายและมีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึง

กรุงเทพฯ ยังเป็นสถานที่ที่ยากลำบาก แต่ก็เป็นที่ที่ จะประสบความสำเร็จได้ไม่เพียงแต่ “ถึงอดจะทนเต็มที่” เท่านั้น แต่ยังต้อง “โชคดี” อีกด้วย นั่นคือ มีความไม่แน่นอนสูงในกรุงเทพฯ อีกเพลงที่ไปไกลกว่านั้นในการพูดถึงสาวบ้านนอกเข้ามาทำงานเมืองกรุงคือเพลง “มาเสียงดวง” ที่ว่า

“จนเหลือคนมาเลยมาเสียงดวง นิ่งรลง่วงตจิดๆ มีคนมานั่งตืดๆ มาตีสนิทจะ
หางานให้ดีๆ พอรถวิ่งมาไม่ทันเท่าไร คนนั่งใกล้จับโน่นลูบนี้ จะหนีก็ไม่ใช่ที่
ชัดใจเขาซิ เตียวเขาจะไม่ให้งาน จวบเลยต้องปล่อยเขาจวบ จับเลยต้องปล่อย
เขาจับ ไม่กล้าขยับทนนั่งอีกนาน นึกในใจนี้กว่าจะได้ทำงาน ต้องทนอีกนาน
เท่าไรหน่า ตีร้ายก็ต้องลองไปเสียงดู ทนนั่งคู่กับคนพามา เป็นไงก็เป็นเกิด
หนา เอาใจเอาวา บอกแล้วฉันมาเสียงดวง ...”

ความร้ายกาจของเมืองในเพลงนี้เล่าร้ายถึงกับลวงลามสาวบ้านนอกตั้งแต่ยังอยู่บน
รถประจำทาง ตัวละครสาวในเพลงนี้เป็นทั้งเหยื่อและนักสู้ เพราะเธอมีภารกิจสำคัญต้องจัดการ
กับความ “จนเหลือคนมา” ดังนั้นเธอจึงต้องมุ่งมั่น “เป็นไงก็เป็นเกิดหนา เอาใจเอาวา บอกแล้ว
ฉันมาเสียงดวง” ดูเหมือนเธอจะไม่ใช่หญิงสาวไร้เดียงสา ไม่รู้เรื่องราว เธอรู้จักความชั่วร้าย
ของเมือง แต่เธอตั้งใจจะต่อรองกับมัน

ภาพของการต่อสู้ของคนบ้านนอกในกรุงเทพฯ ในเพลงของพุ่มพวงนั้นเหมือนเป็นการ
ต่อรองที่บางครั้งก็ต้องสละหรือสูญเสีย มีข้อขัดแย้งในจิตใจ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันสภาพ
ชีวิตในเมืองที่ต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างศักดิ์ศรีกับเงิน ถูกเล่าในเพลงที่มีอารมณ์ตลกๆ ของ
พุ่มพวง คือ เพลง “เงินนะมีไหม”⁸

“เรารักกันชอบกันด้วยใจ ของอะไรก็ไม่ต้องเอามาฝาก ฉันรักตัว ไม่ได้รัก
ของฝาก หิวมาฝากให้ลำบากทำไม แต่ตอนนี้ฉันเดือดร้อน หาเงินผ่อนแทบ
ไม่ไหว ฉันเดือดร้อนอีกตั้งบาน ค่าเช่าบ้านก็ยังติดไว้ ฉันรักเธอไม่ได้หวัง
กอบโกย โอ้ยโอ้ยโอ้ยโอ้ย แต่เงินนะมีไหม เงินนะมีไหม ฉันรักตัวชอบตัว
แม่แท้ ถึงจะแก่ฉันก็ไม่แคร์ใครดอก ฉันรักจริงไม่ได้หวังปกอลอก ถ้อยคำที่
บอกเชื่อได้ เชื่อได้ แต่เย็นนี้ลีค่าแชร์ ไม่มีส่งแนเชื่อไหม ไม่อยากไปรบกว
มันจะชวนให้ขุ่นข้องใจ อย่าเข้าใจว่าฉันเป็นกระสือ หือ ฮือ ฮือ ฮือ แต่เงิน
มีไหม เงินนะมีไหม”

ดูเหมือนตัวละคร “เธอ” กำลังเป็นเหยื่อของตัวละคร “ฉัน” แต่ตัวละครฉันเองก็อ้าย
และรู้สึกผิดอยู่บ้างที่จะเอาเปรียบตัวละครเธอ และพยายามพูดเพื่อผู้ศักดิ์ศรีของตัวเอง พุ่มพวง
มีเพลงอีกหลายเพลงที่เป็นลักษณะพูดแบบไม่ให้เชื่อ หรือจริงเท็จมากน้อยแค่ไหนต้องคิด
กันเอาเอง การที่ตัวละคร “ฉัน” พยายามปฏิเสธความเป็นจริง ทำให้ดูมีน้ำเสียงขมขื่นปนอยู่ใน
เพลงที่สนุกสนาน

เพลงของพุ่มพวงหลายเพลงนำเสนอตัวละครที่หว่านเสน่ห์กับคนที่แต่งงานแล้ว มีท่าที
จะฝ่าฝืนคติฝั้วเดียวเมียเดียวของสังคม แต่นำเสนอผ่านเพลงที่มีลีลาสนุกและมีอารมณ์ขัน
กลายเป็นเรื่องครื้นไจที่ไม่ดูเลวร้าย อย่างเพลง “หนูไม่เอา”⁹ ที่ตัวละครในเพลงพิจารณาที่จะ
คบหากับผู้ชายที่แต่งงานแล้วหรือมีแฟนแล้ว ถ้าหากไม่ถูกจับได้หรือถ้าหากว่ามีชายคนนั้นมีเงิน

“แน่ะ แพนใครหนอรูปลหล่อ เขามานั่งจ้อจิบฉันทั้งนาน ทราบมาว่าเธอ แต่งงาน และมีแม่บ้านคอยอยู่เสมอ หนูไม่เอา คนมีแพน จะควงแขนก็กลัว แพนเจอ หนูไม่เอา กลัวแพนเธอ ถ้าแพนเปลอมาหนอยก็ตี อ๊วย แพนใครหนอ ยิ่งหนุ่ม เป็นเจ้าบุญทุ่มทุ่มเงินทุกที่ ทุ่มดี ทุ่มดี มาดีดี แหม มาเสียที่มีแพน ควงเดิน หนูไม่เอาคนมีแพน จะควงแขนก็กลัวไม่เพลิน หนูไม่เอา ไม่ต้องเชิญ แต่มีเงินนี่ซิคิดก่อน...”

ในอีกหลายเพลงของพุ่มพวงพูดถึงความสำคัญของเงิน ทั้งเพื่อจะแก้ปัญหาความจน หรือเพราะรักความมั่งมี ถึงบางครั้งจะแฝงน้ำเสียงล้อเลียน แต่ก็ยอมรับตรงๆ ว่าเงินมีความสำคัญต่อชีวิต ตัวละครในหลายเพลงอาจจะยอมแลกศักดิ์ศรีหรือความสาวเพื่อเงิน ความรักหรือความพึงใจที่มีต่อผู้ชายไม่แยกขาดจากเรื่องความมั่งมี เพลง “ขอให้รวย”¹⁰ เพลงดัง เพลงสุดท้ายของพุ่มพวง เหมือนเป็นเพลงเฉลิมฉลองความสำเร็จของการทำงานมายาวนาน ด้วยความมั่งคั่ง เพลงนี้ปิดท้ายด้วยการร้องท่อนสร้อยซ้ำแล้วซ้ำอีก

“ขอให้รวย ขอให้รวย ที่มาช่วยงานบุญวันนี้ ให้โชคดีโชคดีสุขเกษมเปรมปรีย์
ขอให้รวยขอให้รวย ...”

การพูดแสดงความต้องการแบบที่ไม่ตรงกับมาตรฐานของสังคม เปิดโอกาสให้เพลงของพุ่มพวงเสนอเรื่องราวที่หลากหลายและบางครั้งก็ดูติดดิน เป็นจริงมากกว่าเพลงลูกทุ่งยุคก่อนหน้า แต่ก็ทำให้แพนเพลงหรือนักวิจารณ์ ที่คาดหวังว่าเพลงจะสะท้อนอุดมคติ สนับสนุนศีลธรรม มองว่าเป็นความเสื่อมของวงการเพลง ในด้านตรงข้ามกับความต้องการแบบดิบๆ และวัตถุนิยม ซึ่งไม่ใช่การการแสดงออกที่สังคมคาดหวัง เพลงของพุ่มพวงหลายเพลงก็เสนอเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าทางใจที่สอดคล้องกับคุณค่าของสังคม คือ การให้ความสำคัญกับครอบครัว บ้านเกิด เป็นอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต ในเพลง “นักร้องบ้านนอก” ที่ไวพจน์ เพชรสุพรรณ แต่งให้เป็นเรื่องของพุ่มพวงโดยตรง แสดงความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะกลับบ้านเมื่อประสบความสำเร็จแล้ว อีกเพลงหนึ่งที่ลพ บุรีรัตน์ เขียนให้เป็นเรื่องของพุ่มพวงโดยตรง คือ เพลง “โลกของผึ้ง” พูดถึงหน้าที่สำคัญที่สุดที่ผลักดันให้เธอต้องฝ่าฟันอุปสรรคของชีวิต คือการได้เลี้ยงดูครอบครัวให้สุขสบาย

“โลกสุดสวยอันแสนกว้างไกล มวลพิษภัยคู่มากมี แต่ชีวิตในโลกทุกชีวิ้งต้องมีดินรน ผึ้งน้อยตัวหนึ่งนี้ดินหนิพิษภัยที่ผจญ ต้องทุกข์ ต้องทน เพื่อชีพิตนและคนร่วมเดิน ผึ้งผกผินบินลอยลิ่วควัง เอาเสียงเพลงแลกเงิน ผึ้งก็หวังแพนผึ้งยังไม่เมิน ปล่อยผึ้งเดินที่สลัว ผึ้งได้กินใช้ได้กินเพียงตัว ทางครอบครัวก็อึดกัน...”

พุ่มพวงยังมีเพลงดังในแนวชาตินิยมอย่าง “สยามเมืองยิ้ม” ซึ่งเป็นหนึ่งในเพลงที่ ลพ บุรีรัตน์ ถือว่าเป็นผลงานที่เขภาคภูมิใจในฐานะนักแต่งเพลง (เลิศชาย คชยุท, 2535)

“จงภูมิใจเถิดที่เกิดเป็นไทย มิเป็นทาสใคร แหละมีน้ำใจล้นปริ่ม ทั่วโลกกล่าว ขาน ขนานนามให้ว่าสยามเมืองยิ้ม เราควรกระหึ่มถึงความดีงาม คนเย็นใจชื่อ ได้ชื่อว่าไท ร้อนมาจากไหน ชาดไทยไม่เคยหวงห้าม ข้ามเขตข้ามโขงถิ่นน้ำขุน มาพึ่งใบบุญเมืองสยาม เรายอมรับตามที่ท่านต้องการ เลื่องชื่อลือนาม สยามมีแต่ น้ำใจ ขอเตือนท่านผู้อาศัย อย่าทำอะไรให้ไทยร้าวราน คนไทยใจชื่อ เขาถือแต่ โบราณกาล แค่นี้เพียงข้าวสุกหนึ่งจาน ใครลืมนะของท่านนั้น เนรคุณ คนไทยรักชาติ แหละศาสนา เทิดองค์เจ้าฟ้า ผู้ทรงเปี่ยมเมื่อนานาบุญ ถ้าท่านเคารพสิทธิ์ของไทย ท่านอยู่ต่อได้อีกนานคุณ สยามใบบุญ ยังยิ้มเสมอ”

นอกจากนี้ พุ่มพวงยังเป็นผู้ร้องเพลงพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพฯ “ส้มตำ” ในงานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยอีกด้วย และเมื่อเธอเสียชีวิต สมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จฯ ในงานพระราชทานเพลิงศพ

แฟนเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ขนนกแท้ที่เป็นคนฟังเพลงลูกทุ่ง จะรู้จักเพลงของ พุ่มพวงหลากหลายแบบ ทั้งหวาน เศร้า ตลก สนุก แต่คนที่ไม่ได้ฟังเพลงลูกทุ่งที่รู้จักและชอบ เพลงของพุ่มพวงอยู่บ้าง มักจะรู้จักพุ่มพวง ดวงจันทร์ จากเพลงกลุ่มที่ตั้งที่สุดที่เป็นเพลงสนุกๆ¹¹ เพลงกลุ่มนี้กลายเป็นภาพลักษณ์ของพุ่มพวงที่ถูกคนจดจำมากที่สุดและมีคนชื่นชอบมากที่สุด เพลงกลุ่มนี้คือเพลงที่ตั้งที่สุดในยุครุ่งเรืองของพุ่มพวง ช่วงปลายทศวรรษ 2520 ถึงต้นทศวรรษ 2530 อย่าง “กระแซะเข้ามาซิ”, “ผู้ชายในฝัน”, “หนูไม่รู้”, “อ้ออ้อ... หล่อจัง”, “ห่างหน่อย หน่อยนิด”, “สาวนาสั่งแฟน”, “คนดังลืมหลับควาย” ฯลฯ เกือบทั้งหมดแต่งโดย ลพ บุรีรัตน์ เพลงกลุ่มนี้ของพุ่มพวงมักจะแสดงภาพของผู้หญิงที่มีความมั่นใจ กล่าวที่จะพูดถึงความต้องการ ของตนเอง เป็นผู้ขึ้นนำผู้ชายในความสัมพันธ์ บางเพลงพูดเรื่องเพศด้วยอารมณ์ขัน ใช้คำหวาน คำคล้าย อุปมา ใช้น้ำเสียงสื่อสารได้อย่างเหมาะสม จนได้รับความนิยมจากผู้ฟังในวงกว้าง เพลงกลุ่มนี้ดูเหมือนเอาสนุกเป็นหลัก ไม่ได้ต้องการจะนำเสนอประเด็นอะไรจริงจัง พุ่มพวง ลพ บุรีรัตน์ และบริษัทเทปก็ยังคงสร้างเพลงกลุ่มนี้ขึ้นมาด้วยเหตุผลทางการตลาด แต่ความนิยม อย่างมากมายที่มีต่อเพลงเหล่านี้ทำให้เพลงเหล่านี้ถูกออกอากาศทางวิทยุซ้ำแล้วซ้ำอีก ถูกนำไป ร้องโดยแฟนเพลงที่เป็นนักร้องสมัครเล่นตามงานเลี้ยงต่างๆ หรือในการประกวดร้องเพลง ถูก นำไปร้องโดยนักร้องอาชีพตามคาเฟ่ รวมถึงนักร้องเพลงลูกทุ่งรุ่นหลังที่นำไปบันทึกเสียงใหม่อีก หลายรอบ กลายเป็นการให้ข้อมูลซ้ำๆ ที่เปลี่ยนภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทยและใน วงการเพลงไทยไปอย่างมาก เพลงดังที่สุดเพลงหนึ่งของพุ่มพวงคือ “กระแซะเข้ามาซิ”

“เขียบ เขียบ เขียบ เขียบ เข้า มา ชิ กระแชะ กระแชะ กระแชะ กระแชะ
เข้ามา สิ ...หากว่าคุณรัก ปักดวงใจปอง แต่คุณมัวนั่งมอง ฉันทก็ขอดี ใกล้เข้ามา
นิด ติดเข้ามาชิ ถ้าจะรักสาวต้องก้าวไว ลูกกระต้อนหนา ถ้าจะให้หวาน
ค่อยๆ ทูรับทาน หวานขึ้นมาได้ หากว่าชอบฉัน หมั่นมาเอาใจ จะไปไหน
ลูกไก่ในกำมือ...มาดกก็น่าลุ้น ฟันทก็แจ่มแจ้ว เชื่องดังแมงวงวนอนในกุฎี ให้คนมือ
แปเขุดมะพร้าวชนิด ปีบกะทิเมื่อไรจะไต้มัน ก็ตัวรักเขา ฝ้าแต่มองตา ห่างตั้งวา
สองวา โถ ยังขาสัน เกิดมาเป็นชาย ถ้ามัวอายุกัน อิกก็วันจะได้เจาะไขแต่...”

เพลงนี้ทำดนตรีเป็นเพลงร็อคในยุคที่เพลงร็อคยังเป็นดนตรีเฉพาะกลุ่มในเมืองไทย (พ.ศ.2528) มีเสียงกีตาร์ไฟฟ้าที่ดูเด็ดอย่างที่ไม่เคยปรากฏในเพลงยอดนิยมของไทยมาก่อน คำร้องของเพลงนี้ใช้ภาษาแบบลูกทุ่ง โดยที่เนื้อหามีทัศนคติแบบที่เพลงร็อคควรจะเป็น คือพูดในสิ่งที่สังคมไม่คาดหวังจะได้ยิน เพราะตัวละครในเพลงนี้ผันกฎของความเป็นกุลสตรีไทยด้วยการชักชวนให้ผู้ชายเข้ามาสานสัมพันธ์ และยังแนะในประโยคสุดท้ายว่า การสานสัมพันธ์จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ฟุ่มพวงและทีมงานทำเพลงนี้ออกมาเป็นเพลงร็อคในอารมณ์แบบซ้ำๆ แต่ก็มีความแรงและอารมณ์ขบถ ชนิดที่วงดนตรีร็อคยอดนิยมของไทยที่จะเกิดขึ้นที่หลังก็ยังไม่ค่อยถึงระดับนี้

ท่าทีของฟุ่มพวง ดวงจันทร์ ในเพลงสนุกๆ เหล่านี้มีผู้เปรียบว่าเหมือนกับแม่เพลงพื้นบ้าน หรือมีนักวิชาการเรียกว่าเป็น “แม่เพลงไฮเทค” (ภัทรภรณ์ จันทนสุด, 2549, น.48) ในยุคที่เพลงสตริงกำลังครองตลาดผู้ผลิตเทปมุ่งโฆษณาเพลงในตลาดวัยรุ่น วงดนตรีในแนวสตริงก็เป็นวงดนตรีวัยรุ่นที่มีกระแสเพลงที่มีเนื้อหาสำรวจความรักแบบมือใหม่ อย่างเพลง “สะพานรัก” เพลงดังในปี พ.ศ.2528 ของวงศิริบุญ

“เมื่อเริ่มมีรักฟ้าที่เคยมืดกลับสดใส รักเป็นสิ่งที่ใจไม่ใจจึงต้องการ จากวัน
นั้นเป็นวันที่เนิ่นนานแสนนาน เราได้พบกันบนสะพานแห่งความรักนั้นใจ เป็น
สะพานที่ทอดให้เราก้าวเดิน เป็นความบังเอิญที่เราเกิดมาพบกัน เธอส่ง
รอยยิ้มพร้อมสบตาฉัน ช่างเป็นคืนวันที่ฉันสุขใจไม่ลืม ดอกไม้ริมทางเริ่มบาน
แล้วครานี้ ฟ้าเริ่มมีสีสวยสดใส เหล่าฝูงปลาว่ายทวนน้ำอย่างสุขใจ ประหนึ่ง
ฤทัยฉันในตอนี้...”

ปีเดียวกันนั้นฟุ่มพวง ดวงจันทร์ มีเพลงฮิต “ อื้ออื้อ หล่อจ้ง ”

“อื้ออื้อ หล่อจ้ง อะฮ้า หล่อจจริง คูไครนะนึ่งเป็นบ้า นีแค้นองสบตา ห่างกันตั้ง
สัว อะฮ้า ใจหายวับ อื้ออื้อ เทจจริง อื้ออื้อ บิกบิน นำฮีนคล้องแขนขนาบ ดู
ท่าทางสุภาพ โสดใช้ไหมอยากทราบ งามเสียดไหมเรา วงแขนกล่อมเป็นมัดๆ
อู๊ย น่าจะกัดแขนเล่นเบาๆ นำกระชิบ เปียดกายกระแชะ แล้ววางมือแหมะ
ไว้บนหัวเขา อยากกระชิบเบาๆ ว่าตอนนีเหงใจจ้งเลย อื้ออื้อ หล่อจ้ง อะฮ้า

มาดแมน นี่แฟนของใครกันเอ่ย ถ้าฟองามทราชมเซย โจทยี่ไม่มีเปิดเผย จะนั่ง
เข้าเกยคุยด้วยทั้งคืน...”

ถึงเพลงของฟุ่มพวงจะมีส่วนผสมแปลกๆ ของคำแบบลูกทุ่งกับคำสมัยใหม่ของ
กรุงเทพฯ แต่ท่าทีของตัวละครในเพลงนี้พ้นจากระดับมือใหม่ไปแล้ว การได้ฟังผู้หญิงมาพูดชม
รูปโฉมของชายหนุ่มและพูดถึงความปรารถนาแบบถึงเนื้อถึงตัว เหมือนแม่เพลงพื้นบ้าน
กลายเป็นเรื่องล้ำสมัยสำหรับแฟนเพลงวัยรุ่น รวมทั้งการทำดนตรีของเพลงนี้ที่ไม่เหมือนกับ
เพลงลูกทุ่งทั่วไปในท้องตลาด แต่เหมือนเอาลีลามาจากเพลงสากลที่กำลังเป็นที่นิยมในช่วงนั้น
กลายเป็นเพลงที่ดึงดูดใจวัยรุ่นผู้ฟังเพลงสตริงส่วนหนึ่ง ให้สามารถก้าวข้ามความรู้สึกแบ่งแยก
ที่ว่าเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงของคนบ้านนอกที่เขย ล้ำสมัยกว่าคนเมือง ด้อยกว่ากรุงเทพฯ จนหัน
มาเป็นแฟนเพลงของฟุ่มพวง

อันที่จริงแล้วในยุคที่เพลงลูกทุ่ง-ลูกกรุงเป็นตัวแทนของชนบทและเมือง ดนตรีของ
เพลงลูกทุ่งมีความโดดเด่นและไวในการประยุกต์อิทธิพลจากที่ต่างๆ มากกว่า ไม่ว่าจะเป็นการ
นำเอาเสียงของเพลงร็อกอเมริกันมาใช้ในเพลง “ฝนตกฟ้าร้อง” ของศรีคีรี ศรีประจวบ การใช้
เสียงเครื่องเป่าแบบเดียวกับเพลงดิสโก้ในเพลงเล่าเรื่องตลกหลายเพลงของเพลิน พรหมแดน
หรือแม้แต่การเอาเสียงมโหรีอินเดียมามาใส่ในเพลง “ธรรมชีวิต” และ “โฉมนาง” ของชาติ
ศรีชล ขณะที่เพลงลูกกรุงมีความเป็นอนุรักษ์นิยม และมีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ดนตรีของ
คนเมืองหันมาปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในยุคเพลงสตริงนี้เอง

เพลงดังของฟุ่มพวงมักจะนำเสนอเรื่องราวที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมใน
ยุคนั้น แต่ก็ไม่เคยถูกต่อต้านอย่างรุนแรง ไม่เคยถูกห้ามออกอากาศ ตรงกันข้าม กลับได้รับความ
นิยมน้อย่างมากมาย แม้แต่ในหมู่ชาวกรุงเทพฯ หรือเด็กตัวเล็กๆ เพลงของฟุ่มพวงเป็นเพลง
ยอดนิยมที่ข้ามแดนของเพลงลูกทุ่ง คือวิทยุเอ.เอ็ม. ไปเปิดในแดนของเพลงสตริง คือวิทยุ
เอฟ.เอ็ม (ภัทรภรณ์ จันทนสุด, 2549) คนที่ไม่เคยสนใจเพลงลูกทุ่งบางคนก็ยังเป็นแฟนเพลง
ฟุ่มพวง ฟุ่มพวงยังได้ไปแสดงดนตรีในสถานที่สำหรับเพลงสตริงอย่างลานโลกดนตรีหรือสถานที่
สำหรับชนชั้นสูงอย่างโรงแรมดุสิตธานี และต่อหน้าพระที่นั่ง ณ โรงแรมโอเรียนเต็ล (เจนภพ
จบกะบวนวรรณ, 2550)¹²

เป็นไปได้ไหมว่า เพราะความเป็นลูกทุ่งในสายตาของชาวกรุงเทพฯ คือความ
นอกกรอบ ไม่มีมาตรฐานอยู่แล้ว ฟุ่มพวง ดวงจันทร์ และลพ บุรีรัตน์ จึงมีช่องว่างจะนำเสนอ
เนื้อหาที่แตกต่าง หลากหลาย แม้แต่สิ่งที่ค้านกับค่านิยมกระแสหลักของสังคมหรือค่านิยมแบบ
คนกรุงเทพฯ คนบ้านนอกยากจนดูจะมีความชอบธรรมมากกว่าคนเมืองร่ำรวยที่จะพูดว่าเงิน
เป็นเรื่องสำคัญของชีวิต บางครั้งก็ต้องละศักดิ์ศรีเพื่อเงิน การที่ฟุ่มพวงร้องเพลงแสดงตัวเป็น
ผู้หญิง “แรด” คนที่ไม่ชอบก็อาจจะแค่คิดว่า มันเป็นการแสดงออกของสาวลูกทุ่ง ไม่ได้กระทบ
คุณค่าที่ดั่งงามของสังคมชาวเมือง เรื่องราวที่คนเมืองคิด แต่ไม่กล้าพูด เมื่อถูกนำเสนอผ่าน
คำพูดของสาวลูกทุ่งที่สะอึกที่สะอื้นเรื่องเหล่านี้มากกว่ากลายเป็นเพลงที่ถูกใจคนเมืองไปด้วย

ถึงอย่างไรก็ตาม การแสดงออกในเพลงของพุ่มพวงนั้นก็มีความเหมาะสมเจาะพอดี บางอย่าง จนไม่มีใครสามารถทำได้อย่างพุ่มพวงอีกเลย แม้จะมีความพยายามที่จะสร้างนักร้อง ในแนวที่ร้องเพลงสนุกๆ แบบของพุ่มพวงขึ้นมาอีกมาก แต่ก็ไม่มีใครที่ทำได้ใกล้เคียง จินตนา ยศสุนทร กล่าวถึงพุ่มพวงว่า “การร้องเพลงที่มีเนื้อร้องค่อนข้างหมั่นหม่อม ซึ่งดิฉันว่าถ้าเป็นคนอื่นก็ถูกห้ามไปนานแล้ว แต่พุ่มพวงร้องกระเซ้าเย้าแหย่ ยั่ว ซึ่งมองดูแล้วไม่น่าเกลียดอะไร มีพุ่มพวงทำได้คนเดียว ไม่มีใครทำได้อีก” (ภัทรภรณ์ จันทนสุด, 2549, น.50)

สุจิตต์ วงษ์เทศ พูดถึงเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ในงานรำลึกถึงพุ่มพวงเมื่อปี พ.ศ.2535 ว่า “ผู้หญิงในทรศนะของเพลงลูกทุ่ง ก่อนหน้าคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้นเป็นผู้หญิงที่ขี้แพ้ เออะอะอะไรก็ท้อแล้ว ก็อยู่กับบ้าน แล้วก็ไว้วางใจพุ่มพวง น้ำตาเซ็ดหัวเข้า แต่พุ่มพวง ดวงจันทร์ คือลักษณะแม่เพลงไฮเทครุ่นใหม่ ไม่ง้อสังคม และไม่ง้อผู้ชาย คือหมายความว่า ผู้หญิงอย่างพุ่มพวง ดวงจันทร์ ไม่มีวันจะถูกผู้ชายหลอก หมายความว่า อารมณ์เพลงที่ออกมานั้นเป็นตัวแทนผู้หญิงสมัยใหม่ที่อยู่กับไฮเทค และไม่คิดว่าสิ่งเหล่านี้มัน เป็นลูกทุ่งหรือเป็นลูกกรุง แต่คือเพลงที่สะท้อนชีวิตสังคมปัจจุบัน สะท้อนชีวิตสังคมไฮเทค” (ภัทรภรณ์ จันทนสุด, 2549, น.48)

เพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้นำเสนอภาพใหม่ๆ ของคนบ้านนอกและแรงงานจากชนบทในกรุงเทพฯ ที่เหมือนเป็นภาพตรงข้ามกับภาพของชาวชนบทในเพลงของสายัณห์ สัญญา ซึ่งมักจะอมทุกข์อยู่เงียบๆ อดทน เจียมตัว น่าสงสาร ไม่ค่อยมีปากเสียง เผื่อใจ แต่ไม่ค่อยมีความหวัง เป็นผู้ถูกกระทำ แต่คนในเพลงของพุ่มพวงมักมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะไปถึง มีความคาดหวังต่อชีวิต แม้หนทางจะมีดมน มีความไม่แน่นอนสูง ยินดีจะฝ่าฟัน แม้จะต้องลำบาก เจ็บปวด สูญเสีย ไม่แคร์กฎเกณฑ์ของสังคม เรียกร้องแสดงความต้องการของตน และเป็นผู้กระทำ

เพลงลูกทุ่งของพุ่มพวงยุคที่โด่งดังเป็นราชินีลูกทุ่งกับเพลงลูกทุ่งยุคก่อนมีความแตกต่างอย่างเด่นชัด เจนภาพ จบกระบวนวรรณ (2550, น.84-85) เขียนไว้ว่า เพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ “ยุคแรกเป็นแนวลูกทุ่งแท้ จากไวพจน์ เพชรสุพรรณ, ก้อง กาก้าแหง, ธีรพล แสนสุข ฯลฯ ยุคต่อมาเป็นงานของวิเชียร คำเจริญ ที่ส่งให้เธอเป็นนักร้องหมายเลขหนึ่งของเมืองไทย” และเพลงลูกทุ่งก่อนและหลังยุคของพุ่มพวงก็มีความต่างกัน ชนิดที่ว่าฉิวจริงก็จอนันต์ นักเขียนซีไรต์ผู้นิยมเพลงลูกทุ่งถึงกับกล่าวว่า “เธอเป็นนักร้องลูกทุ่งคนสุดท้ายของยุคสมัย ถ้านับว่าการเกิดในวงการเพลงของสุรพล สมบัติเจริญ เป็นการเริ่มยุคเพลงลูกทุ่งเป็นเวลาเกือบสี่สิบปี หากสุรพลเป็นคนเปิดฉากเพลงลูกทุ่ง คนปิดฉากคือพุ่มพวง ดวงจันทร์” (ภัทรภรณ์ จันทนสุด, 2549, น.45)

5. มรดกของพุ่มพวง ดวงจันทร์

ตั้งแต่ยุครุ่งเรืองของพุ่มพวง ดวงจันทร์ เสียงของนักร้องหญิงกลายเป็นเสียงสำคัญของเพลงลูกทุ่งที่ก่อนหน้านี้เต็มไปด้วยเสียงของนักร้องชาย แต่ในยุคที่พุ่มพวงโด่งดังนักร้องลูกทุ่งร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงรองลงมาเป็นนักร้องหญิงอีกคนหนึ่งคือ ศิรินทรา นิยากร ต่อจากนั้นมามีนักร้องหญิงที่ได้รับความนิยมสูงติดตามมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สุนารี ราชสีมา, พิมพา พรศิริ, จินตหรา พูลลาภ, ฝน ธนสุนทร, ศิริพร อำไพพงษ์ และต่าย อรทัย ฯลฯ

ความสำเร็จของการจัดงานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งในปี พ.ศ.2532 และ 2534 และการเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ในปี พ.ศ.2535 กลายเป็นแรงกระตุ้นให้วงการเพลงลูกทุ่งคึกคัก นอกจากเพลงลูกทุ่งเก่าๆ ที่ถูกนำมาบันทึกเสียงใหม่ เพลงลูกทุ่งใหม่ๆ โดยเฉพาะกระแสการสร้างนักร้องหญิงที่ร้องเพลงแนวสนุกๆ ตามแบบเพลงดังของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ทำให้เกิดนักร้องใหม่ๆ และนักร้องเก่าๆ ที่หันมาร้องเพลงแบบพุ่มพวงจำนวนมาก เช่น บุชบา อธิฐาน, มยุรา ฟ้ายี่ทอง, ดาว มยุรี, แมงปอ ชลธิชา, ย้อย ญาติเยอะ ฯลฯ

เรื่องราว มุมมอง และทัศนคติที่ปรากฏในเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ยังถูกส่งต่อหรือขยายความในเพลงของนักร้องลูกทุ่งหญิง ซึ่งมักจะเล่าเรื่องราวของคนเมือง และมีมุมมองแบบคนเมืองเพิ่มมากขึ้น ภาพผู้หญิงที่มีความมั่นใจ มีความมุ่งมั่น ถ้าเรียกรื่องสิ่งที่ต้องการ ไม่แคร์สังคม ไม่ยึดติดกับค่านิยมเดิมๆ กลายเป็นภาพของผู้หญิงในเพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงหลายเพลงในระดับความเข้มข้นต่างๆ กัน เช่น ในเพลง “จะขอกรีบขอ” ของศิรินทรา นิยากร ที่ตัวละครในเพลงแสดงความต้องการเร่งรัดให้คนรักมาสู่ขอ หรือเพลง “กราบเท้าย่าโม” ของสุนารี ราชสีมา ที่ตัวละครในเพลงแสดงความมุ่งมั่นจะเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียง เหมือนกับในเพลง “นักร้องบ้านนอก” ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ จนมาถึงเพลงในรุ่นใหม่ออย่าง “ดอกหญ้าในป่าปูน” ของต่าย อรทัย ที่เล่าถึงตัวละครในเพลงเข้ามาทำงานในเมืองเพื่อส่งตัวเองเรียนให้จบปริญญา ตัวละครในเพลงลูกทุ่งหลายเพลงแสดงความคาดหวังถึงความก้าวหน้าในชีวิตไม่ต่างจากชนชั้นกลาง บางเพลงอาจพูดถึงความเสียเปรียบของการเป็นคนบ้านนอก หรือคนจนที่จะต้องใช้เวลาพยายามอย่างหนักเพื่อจะบรรลุความต้องการนั้น

ความฝัน ความหวังที่จะมีความก้าวหน้าในชีวิต ปรากฏเป็นภาพความร่ำรวย มั่งคั่ง วิธีการบริโภคแบบคนเมือง ความสวยความงามซึ่งเป็นอำนาจทางเพศของผู้หญิง กลายเป็นหัวเรื่องที่เพลงลูกทุ่งให้ความสนใจ

ย้อย ญาติเยอะ (จรรยา ปริดากุล) เป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงตั้งแต่เด็กจากการร้องเพลงในแบบพุ่มพวง ดวงจันทร์ ต่อมาถูกสร้างให้เป็นนักร้องเพลงแนวสนุกแบบพุ่มพวง เพลงของย้อยมักจะพูดถึงตัวละครที่มั่นใจในเสน่ห์ของตนเอง แสดงความชื่นชอบผู้ชายที่ความรวยและความหล่อ ไม่สนใจว่าจะโสดหรือเปล่า การใช้เสน่ห์เรียกร้องขอของก้านลจากผู้ชาย อย่างในเพลงดังของเธออย่าง “พกเมียมาด้วยเธอ” “หนูชอบชอบ”

เพลงลูกทุ่งที่พูดถึงความตื่นตาตื่นใจในทรัพย์สินเงินทอง ให้คุณค่าสูงกับเงินและความมั่งคั่ง หรือสนใจวัตถุข้าวของ แฟชั่น และความสวยงาม กลายเป็นกระแสที่มีคนแต่งเพลง

แนวนี้มากมาย นอกจากเพลงของยู้ย ญาติเยอะ แล้วยังมีเพลงนักของนักร้องคนอื่นอีกหลายคน โดยเฉพาะในช่วงที่บริษัทเทปต้องการจะขายนักร้องและเพลงในแบบของพุ่มพวง ดวงจันทร์ เพลงแนวนี้เป็นเพลงเร็ว บรรยายกาศครึกครื้น ที่นักร้องมักจะร้องเพลงด้วยเสียงแบบยั่วเย้า ออดอ้อน เพลงเหล่านี้จะเป็นเพลงที่ถูกนำมาโฆษณาเพื่อขายเทปมากที่สุด กลายเป็นท่อนะที่เห็นเด่นชัดในเพลงลูกทุ่งในทศวรรษที่ 2530 - 2540¹³ ในเพลง “มีเงินค่อยมา” ของฝน ศิลารัตน์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของเงินอย่างจริงจัง

“...ก็รักแท้รักกันปานจะกิน เห็นรักยังสูญสิ้นเมื่อเงินทองจางหาย แต่มีเงินทองถึงไม่รักก็พอทนได้ ขาดเงินต้องอดตาย ขาดรักอยู่ได้นี่เป็นเรื่องจริง ...” (จรรยา บัวบาน, 2548, น.23)

หญิงสาวในเพลงหลายเพลงมักจะเรียกร้องข้าวของเงินทองจากคนรัก ตั้งแต่เสื้อผ้าของใช้ โทรศัพท์มือถือ ไปถึงบ้าน และรถยนต์ ด้วยน้ำเสียงที่เล่นทีจริง เรื่องราวในบางเพลงเลยเถิดกลายเป็นภาพความฝันแบบบ้ำระท่า อย่างเพลง “เป็นอะไรก็ได้” ของธิดา ดวงดาว หญิงสาวในเพลงขอเครื่องบินจากชายคนรัก โดยมีข้อเสนอมว่า “ให้เป็นเมียหน่อย เมียหลวงเป็นแค่คู่ควงก็ได้นะที” (จรรยา บัวบาน, 2548, น.25)

ขณะที่ตัวละครในเพลง “สวยไว้ก่อน” ของสุดา ศรีลำดวน มีความเห็นแตกต่าง “...จะมีกินหรือไม่มีกิน ไม่เคยถวิลถึงความร่ำรวย ขอให้สวยไว้ก่อน ไม่ร่ำไม่รวยก็ขอให้สวยไว้ก่อน อยากรวมต้องตามแพชั่น สีเล็บสีละวันแพชั่นต้องมาก่อน เปรียบเหมือนไม้ขาดใบกิ่งก้าน ลมพัดทั้งวันก็ไม่มีพริ้วอ่อน ไม่รวยแต่ฉันสวยไม่เล็ก ไม่เวิร์คก็พอมิแ้ว เพราะเรามันสวยบ้างแล้ว...”

นอกจากการให้ความสนใจในทรัพย์สินเงินทอง ความมั่งมี คนบ้านนอกกลายเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคของคนเมือง เมื่อตอนที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ ผากคนรักชื่อของจากกรุงเทพฯ ในเพลง “สาวนาสั่งแฟน” เธอสั่งได้แต่ว่า “หากมีเวลาซื้อผ้าตาตาผากน้องบ้างเนื้อ” หลายปีต่อมา สลักจิต ดวงจันทร์ น้องสาวของพุ่มพวง ผากคนรักชื่อของจากกรุงเทพฯ ในเพลง “โชคดีนะที” เธอรู้จักแพชั่นของกรุงเทพฯ เป็นอย่างดี “หากพี่มีตังค์กลับมาซื้อให้หน่อย อยากรได้เสื้อที่เอาจลวยๆ อย่าลืมนะจะคอย เอาแบบลวยๆ ให้เห็นสะดือ” (จรรยา บัวบาน, 2548, น.54)

เพลงลูกทุ่งที่ดังที่สุดของปี พ.ศ.2544 คือเพลง “คุณลำไย” ซึ่งมีเนื้อหากิ่งๆ ล้อเลียนสาวบ้านนอกที่ต้องการเปลี่ยนตัวเองเป็นคนกรุง มีท่อนที่บรรยายความเปล็ดเปล็นของการบริโภคตามแบบคนเมือง

“...เธอหรือจะมีแฟนที่หุ่นดีอย่างฉัน ทรวดทรงนี้ ลูกครึ่งแบบมะริกัน เปลี่ยนสไตล์ทุกวัน นำแพชั่นที่ทันสมัย จมูกคู่สันเป็นคม เส้นผมยังทำไฮไลต์ กระเป๋าก็คือโคโคไดร์ กางเกงก็ยีนส์สีว้ายส์ จะเรียกลำไย คิดดูให้ดี...”

นักร้องเพลงลูกทุ่งหลังจากพุ่มพวง ดวงจันทร์ หันมาเสนอภาพคนบ้านนอก คนจนที่มีความต้องการหรือไฝ่ฝันถึงความก้าวหน้าในชีวิต ต้องการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่า บางครั้งก็ไม่แคร์กฎเกณฑ์ของสังคม พร้อมกันนั้นก็บรรยายถึงการบรรลุความฝันถึงชีวิตที่ดีด้วยภาพของความมั่งคั่ง ร่ำรวย วิธีการบริโภคแบบคนเมือง แบบดิบๆ ตรงๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มต้นไว้ในเพลงของเธอ

6. บทสรุป

เพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ เปลี่ยนภาพของชาวชนบทในเพลงลูกทุ่ง จากเดิมที่เป็นคนเจียมตัว รู้สึกด้อยต่ำ และยอมรับความผิดพลาดในเพลงลูกทุ่งยุคก่อน มาเป็นคนชนบทที่มีความมุ่งมั่น มีความฝัน มุ่งมั่นที่จะต่อสู้ รักเงิน และความร่ำรวย กล้าที่จะทำตัวแตกต่างจากค่านิยมของสังคม หรือค่านิยมของคนเมือง หลายเพลงเป็นเรื่องของคนชนบทในกรุงเทพฯ ตัวละครในเพลงกลุ่มที่มีชื่อเสียงที่สุดของพุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นผู้หญิงที่มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก แสดงความต้องการของตน สะท้อนภาพคนชนบทรุ่นใหม่ที่มีความสำนึกถึงตนเองไม่ต่างจากชนชั้นกลางในเมือง รวมทั้งภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีความมั่นใจที่จะแสดงความต้องการของตัวเองมากขึ้น ตัวละครแบบที่พบในเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ถูกส่งต่อไปในเพลงลูกทุ่งรุ่นหลัง สะท้อนให้เห็นสำนึกเกี่ยวกับตัวเองที่เปลี่ยนไปของชาวชนบทผู้เป็นแฟนเพลงลูกทุ่งที่มีความคล้ายคลึงกับคนเมือง ชนชั้นกลางมากขึ้น

ด้วยภาพลักษณ์แปลกใหม่พุ่มพวง ดวงจันทร์ ประสบความสำเร็จในการได้รับความนิยมจากผู้ฟังที่เป็นชาวเมือง คนที่ไม่ใช่แฟนเพลงลูกทุ่ง อย่างที่ไม่มีนักร้องลูกทุ่งก่อนหน้านี้และหลังจากเธอทำได้เลย แม้ว่าเรื่องราวแปลกใหม่ที่เธอนำมาสู่เพลงลูกทุ่งจะถูกนำไปสานต่อโดยนักร้องรุ่นหลังจนเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเพลงลูกทุ่งมาจนถึงปัจจุบันนี้

เชิงอรรถ

¹ เป็นชื่อเพลงที่ซลธิ ธารทอง แต่งให้กับสายัณห์ สัญญา

² แต่ในคลิปวิดีโอพุ่มพวง ดวงจันทร์ (<https://www.youtube.com/watch?v=f-SNL5npfOI>, ม.ป.ป.) พุ่มพวงให้สัมภาษณ์ว่า บันทึกเสียงเพลงในชื่อพุ่มพวง ดวงจันทร์ ช่วงปี พ.ศ.2522-2523 ส่วนฉกาจ ราชบุรี ให้ข้อมูลว่า พุ่มพวงใช้ชื่อพุ่มพวง ดวงจันทร์ ตั้งแต่ทำงานดนตรีกับรุ่ง โพธาราม และได้บันทึกเสียงเพลง “ความรักเหมือนยาขม” (ต่อมากลายเป็นเพลงดังของสายัณห์ สัญญา) ผลงานของก้อง กาจก้าแหง ซึ่งเป็นผู้เขียนเพลง “รักไม่อันตราย” เช่นเดียวกัน

³ แต่งโดยฉลอง ภูสว่าง

⁴ ช่วงนี้มีประยงค์ ชื่นเย็น เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสาน

⁵ ไกสร แสงอนันต์ สามีคนที่สองของพุ่มพวง พบกับพุ่มพวงเพราะแสดงหนังด้วยกัน

⁶ มีคลิปลิในยูทูบเป็นจำนวนมากเกี่ยวกับงานรำลึกและบวงสรวงที่วัดทับกระดาน แพนเพลงหลายคนทีแสดงความคิดเห็นต่อคลิป เรียกพุ่มพวงว่า “แม่ผึ้ง” มีนัยทั้งความชื่นชอบในฐานะนักร้องและการนับถือแบบเคารพบูชา

⁷ แต่งโดยลพ บุรีรัตน์

⁸ แต่งโดยลพ บุรีรัตน์

⁹ แต่งโดยลพ บุรีรัตน์

¹⁰ แต่งโดยลพ บุรีรัตน์

¹¹ “รำลึก พุ่มพวง จันท์กระพริบ” (<https://www.youtube.com/watch?v=f-SNL5npfOI>, ม.ป.ป.)

¹² “คอนเสิร์ตพุ่มพวง ปี 2529” (<https://www.youtube.com/watch?v=vjUwQ1mmozA&spfreload=10>, 2014)

¹³ การศึกษาแนวโน้มแบบนั้ในเพลงลูกทุ่งอยู่ในวิทยานิพนธ์ของจรรยา บัวบาน เรื่องค่านิยมทางวัตถุที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งช่วงปี พ.ศ.2540-2547

เอกสารอ้างอิง

17 ปีแห่งความหลัง “พุ่มพวง ดวงจันทร์” (2) พิสูจน์รักไกรสร. (2552). สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=952000068341>

คอนเสิร์ตพุ่มพวง ปี 2529. (2014). สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=vjUwQ1mmozA&spfreload=10>

จรรยา บัวบาน. (2548). *ค่านิยมทางวัตถุที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งช่วงปี พ.ศ.2540 - 2547*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2535). พุ่มพวง ดวงจันทร์ ไม่ใช่คนสุพรรณ. *ศิลปวัฒนธรรม*, 14(1), 147-149..

เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2550). *เพลงลูกทุ่ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.

เจมส์ มิทเชลล์. (2557). เพลงแดงและเพลงเหลือง : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ว่าด้วยการใช้ดนตรีของ นปช.และพันธมิตร. *อ่าน-ย้อนยุค*. 206-226.

ฉกาจ ราชบุรี. (2537) *ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ.2507-2535*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ดอกฟ้า. (ม.ป.ป.). *จันท์เต็มดวงฟ้าลิขิตราชินีลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์*. ชลบุรี: บริษัทยอดมาลา จำกัด.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. (2539). *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*. เชียงใหม่: ซีลค์เวอร์มบุคส์.

พุ่มพวง ดวงจันทร์. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=lpgrHfjXbTk>

- ภัทรารภรณ์ จันทนะสุด. (2549). *พุ่มพวง ดวงจันทร์ : จุดพลิกผันของเพลงลูกทุ่งไทย*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- รำลึก พุ่มพวง จันทร์กระพริบ. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=f-SNL5npfOI>
- ลพ บุรีรัตน์. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A5%E0%B8%9E_%E0%B8%9A%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%99%E0%B9%8C
- เลิศชาย คชยุทธ. (2535). ไชยคีตลับ-ลูกเล่น ครูเพลง ลพ บุรีรัตน์. *ศิลปวัฒนธรรม*, 14(2), 150-154.
- วัฒน์ วรรณยางกูร. (2550). *คีตกวีลูกทุ่ง ไผ่บุลย์ บุตรขัน*. กรุงเทพฯ: แพร่สำนักพิมพ์.
- วัฒน์ วรรณยางกูร. (2551). *ทูล ทองใจ เทพบุตรเสียงกังสดาล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ศิริพร กรอบทอง. (2547). *วิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: พันธกิจ.
- สกุ๊ปพิเศษ-ลพบุรีรัตน์ : *ขุนพลเพลงสนุก โดนใจคนไทย*. (2552). Retrieved from <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=952000082220>